

Milena Mileva Blažič,* Kasilda Bedenk**

*Pedagoška fakulteta, Ljubljana; **Humanistična fakulteta, Gradec

DOI: 10.4312/SSJLK.57.37-43

Slovenske pravljicarke

V prispevku so predstavljene slovenske pravljicarke v različnih obdobjih in družbenih sistemih. Poudarek je na treh izstopajočih posameznicah. Prva je bila Luiza Pesjak, za katero je značilna literarna večjezičnost. V obdobju po drugi svetovni vojni je pomembna, čeprav manj znana, rezijanska pravljicarica Tina Wajtawa. Tudi zanjo je značilna literarna večjezičnost, poleg tega še indoevropski motivi. Najbolj reprezentativna sodobna pravljicarica pa je Svetlana Makarovič, za katero ni značilna le literarna intertekstualnost, ampak tudi vsestranskost, saj je literarno črpala iz več jezikov, literatur in kultur.

pravljicarke, Luiza Pesjak, Tina Wajtawa, Svetlana Makarovič

The contribution presents female storytellers in different periods and social systems. The focus is on three exceptional individuals. The first is Luiza Pesjak, whose work is characterised by literary multilingualism. Then in the post-World War 2 period, the less well-known but important storyteller from Resia, Tina Wajtawa, whose work is also characterised by literary multilingualism, as well as Indo-European motifs. But the most representative contemporary female storyteller is Svetlana Makarovič, who is known not only for literary intertextuality, but also eclecticism, for she has drawn upon numerous languages, literatures and cultures.

female storyteller, Luiza Pesjak, Tina Wajtawa, Svetlana Makarovič

Pravljicarke kot ustvarjalke

V prispevku smo ustvarjalke razvrstili po družbeno-političnih obdobjih slovenskega naroda, ki so močno vplivala tudi na kulturno in literarno ustvarjanje. Prvo obdobje (1848–1918) je obdobje narodnega prebujanja in kulturnega ozaveščanja od marčne revolucije leta 1848 do združitve Slovencev z drugimi južnoslovanskimi narodi v skupno državo po prvi svetovni vojni. Najznačilnejša ustvarjalka tega obdobja je Luiza Pesjak (*Stara pravljica v noveji obleki*, 1872). Sledilo je obdobje med obema svetovnjima vojnama ali drugo obdobje (1918–1941). To obdobje sta vidno zaznamovali ustvarjalci Ljudmila Prunk in Marica Gregorič (*Pravljice*, 1913); njune pravljice so med bralci zaživele in se uveljavile šele po prvi svetovni vojni. Tretje obdobje (1945–1991) zaokrožuje vključenost Slovenk in Slovencev v republiko Jugoslavijo do osamosvojitve Slovenije. Za to obdobje je značilen razcvet pravljicarstva na Slovenskem. Ta razvoj je vidno spodbujala in sooblikovala avtorica, prevajalka in urednica Kristina Brenk. V tem obdobju so nastale tudi pomembne pravljicne knjižne zbirke (Čebelica, Zlata ptica in Velike slikanice). V Solbici v Reziji je po letu 1960 kot pripovedovalka delovala pravljicarica Tina Wajtawa (tudi Tina Vajtova, Valentina Pielich). Predvsem po letu 1970 pa je začela objavljati dela za otroke reprezentativna sodobna slovenska pravljicarica in izrazita vsestranska ustvarjalka Svetlana Makarovič, ki je ustvarjala tudi pozneje, v četrtem obdobju. Četrto obdobje (1991–) zajema ustvarjanje v času samostojne Slovenije vse do danes. V času 2004–2020 ga je pomembno sooblikovala ustvarjalka Anja Štefan, ki piše pesmi za otroke, prireja pa tudi rezijanske in druge pravljice ter ustvarja avtorske kratke sodobne pravljice za mlajše otroke.

1 Prvo obdobje (1848–1918)

1.1 Luiza Pesjak (1828–1898)

Luiza Pesjak je pisala drame, pesmi in prozo, bila je tudi prevajalka, predvsem iz nemščine, vendar bo treba njen mladinski in pravljичni opus še podrobneje raziskati. Značilnosti njenih pravljic so avtorski pristop, romantizacija (čustva), pravljичni in kristijanizirani motivi (*Jezus in vrana*, 1897) ter literarna večjezičnost.

Luiza Pesjak je objavljala avtorske priredbe ali avtorizirane variante ljudskih pravljic. Po do zdaj najdenih virih je njena prva pravljica *Zvonček* (Pesjak 1864). Pravljica je etiološka in se navezuje na pravljico ali legendo o Marijini srajčici oz. pojasnjuje, zakaj je sneg bel. Zanimivo je, da je podoben motiv zaslediti tudi pozneje v pravljicah Kristine Brenk *lvje* (Vrhovec 1937) in Svetlane Makarovič *Balada o Sneguročki* (2014).

Leta 1872 je Luiza Pesjak objavila *Staro pravljico v novej obliki*, ki je ljudska pravljica o mačehi in pastorki oziroma o hudobni mačehi in dobri pastorki (ATU¹ 480, angl. *the kind and the unkind girls*). Dodala ji je opise narave in čustev ter dialoge. Nato postopno prehaja od ljudskih pravljic (gorenjskih in Grimmovih) do avtorskih. Gre za avtorske priredbe angleških, čeških, danskih, francoskih, italijanskih, nemških in drugih besedil, predvsem pravljic, pisala pa je tudi v nemščini.

Luiza Pesjak je poznala Grimmove pravljice in je napisala pravljico *Gospa Pehta*, varianto nemške pravljice *Frau Holle*. Njena druga pravljica *Sirota* (1875) je varianta Grimmove pravljice *Zvezdni tolarji* (ATU 779, nem. *Die Sterntaler*).

Najboljši so njeni sorazmerno zgodnji prevodi avtorskih pravljic H. C. Andersena *Slikanica brez slik*, ki so izšle v nemščini aprila leta 1847 v Leipzigu z naslovom *Bilderbuch ohne Bilder*, decembra istega leta pa še v danščini (*Billedbog uden Billeder*). Andersen je v pravljice vnašal orientalske motive, ki se pojavljajo medbesedilno (npr. motiv leteče preproge/kovčka), vendar se oddaljuje od ljudskih pravljic. Luiza Pesjak je prevedla pet od triintridesetih pravljic, Srečko Kosovel pa dve, a je prevod ostal v rokopisu (Blažič 2018: 73–79). Našli so ga leta 1923 (Kosovel, Komel 2019).

1.2 Ernestina Jelovšek (1842–1917)

Zgotovo moramo omeniti neraziskani opus Ernestine Jelovšek (Blažič, Zimmermann 2020: 20–33). Po do zdaj najdenih virih je Ernestina Jelovšek, hčerka Ane Jelovšek in Franceta Prešerna, napisala *Spomine na Prešerna* – sprva v nemščini (1875 in 1876), pozneje jih je ponovno napisala in predelovala, v skrčeni obliki pa jih je v prevodu Janka Kesslerja izdala leta 1903. Obsegajo predgovor, uvod in deset poglavij. *Spomini na očeta* so razumljivo precej subjektivni in malce olupševalni. Pri pisanju je izhajala iz lastnih spominov in iz materinega pripovedovanja, zato imajo literarnozgodovinsko vrednost, pod vplivom mladoslovencev pa je poudarjala tudi pomen slovenskega jezika in kulture. Ernestina Jelovšek je literarno večjezična.

Manj znano je, da je Ernestina Jelovšek napisala tudi pet črtic, od katerih sta bili dve objavljene v *Ljubljanskem zvonu* (*Dan v Vrbi*, 1902, *V samotni uri*, 1900), tri pa so ostale v rokopisu (dve od teh sta napisani v nemščini). Leta 1986 jih je objavil Janez Mušič v svoji knjigi *Sila spomina*,

¹ ATU je mednarodna oznaka in akronim priimkov treh folkloristov Anttija Aarneja, Stitha Thompsona in Hans-Jörga Utherja, ki so objavili mednarodno klasificiran indeks pravljичnih tipov (Uther 2004, 2011).

Dr. France Prešeren v spominih svojih sodobnikov. Prva črtica z naslovom *Bilo je* (1903) je napisana v slovenščini, druga in tretja pa sta napisani v nemščini in nista datirani – to sta *Nezakonska mati* in *V temačnih urah*, ki je razdeljena na tri dele: Sočutje, Slavec in Ujeti slavec. V njih literarizira spomine na očeta, a uporablja tudi motivno-tematske prvine svoje lastne literarne ustvarjalnosti, celo pravljичni motiv slavca. Na podlagi literarne analize Maxa Lüthija (Lüthi 2011) je očitno, da besedilo Slavec vsebuje motiv poosebljene živali ali ptiča. Motiv slavca je v literarni zgodovini znan kot »literarni ptič«, saj spregovori, torej ima čarobne zmožnosti. Besedilo je kratko, pravljичno ter hkrati enodimenzionalno (ni začudenja, ko slavec spregovori) in dvidimenzionalno (literarni lik se v realnem svetu začudi, ko pravljичni lik spregovori). Podobno je v pravljici H. C. Andersena *Slavec* (1843), v kateri slavec prileti na okno k na smrt bolnemu kitajskemu cesarju ter ga pravljичno ozdravi. Ernestina Jelovšek pripoveduje:

Ne vem, kako dolgo sem poslušala slavčevo pesem, ko je stopilo pred moje duševno oko bitje, svetlo kot luč sonca, čudovito kot odsev neba, čarobno kot sijaj pomladi.

Dejalo mi je z glasom slavca:² Jaz sem ljubezen! Sem čista, večna, mogočna in globoka, v žrtvah neizčrpna, v odpovedi velika. (Mušič 1986: 260)

Ernestina Jelovšek začne *in medias res*: »Poslušaj, kako lepo gostoli slavec!« (Mušič 1986: 259), potem nadaljuje *ab ovo*: »Bila je ena tistih pravljično lepih noči« (prav tam: 259). Uporablja slogovne besede, značilne za pravljico: biser, čarobno, čudovito, kraljestvo, pravljičen, slavec, slavčeva pesem ipd. Tudi v pravljičnem razmišljanju o ujetem slavcu, ki je prispodoba za pesnika oziroma Prešerna, literarizirano razmišlja o očetu in materi v jeziku pravljičnih simbolov, npr. (nežen) cvet, čevljar, luč življenja, roža, ptica pod nebom, sončni žarek, trnova pot, zlato ipd.

2 Drugo obdobje (1918–1941)

2.1 Ljudmila Prunk (1878–1947) in Marica Gregorič (1874–1954)/Anica Žemlja (1875–1922)

Po do zdaj najdenih virih sta prvo zbirko *Pravljic* pri Družbi sv. Mohorja v Celovcu leta 1913 izdali Ljudmila Prunk (tudi Utva, Ksaverija) in Marica Gregorič (Marica Gregorič-Stepančič, tudi Mira, Vanda) ali po drugih virih Anica Žemlja, ki je uporabljala psevdonim Mira Mokriška.³ Mira Mokriška je pravljicam dodala tudi podnaslove, npr. cvetlična, gozdna, jesenska, narodna, pomladna, ptičja, zimska in živalska bajka. V teh pravljicah, ki se navezujejo na Andersenov model pravljice, so podrobni opisi narave in številne romantične prvine. Ljudmila Prunk je prevedla deset Andersenovih pravljic (*Budalo*, *Ingrida*, *Kraljična na grahu*, *Kresilnik*, *Leteči kovčeg*, *Marko in njegov sopotnik*, *Miklavž in Miklavžek*, *Nova carjeva obleka*, *Paradiž*, *Svinjski pastir*) in se nanje – podobno kot Luiza Pesjak – intertekstualno navezovala.

² Podčrtali M. M. Blažič in K. Bedenk.

³ Podatki o avtorstvu in psevdonimih so dostopni na povezavah <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi215416/>, https://sl.wikipedia.org/wiki/Anica_Žemlja in <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-2K4DKHAM>.

Pravljicarke so se navezovale na model ljudskih pravljič, vendar so ga avtorsko dopolnjevale, npr. dodajale so čustva in notranje življenje literarnih likov, najpogosteje samskih žensk in/ali vdov. Tako so na transforni ravni prikazovale emocionalni in socialni svet, ekonomsko krizo, revščino in socialno stisko, nekatere so poudarjale kristijanizirane prvine. To sicer ni značilnost le pravljíčark, se pa težak socialni položaj odraža tudi v pravljičah, kadar ni moža/očeta. Po drugi svetovni vojni je z vključenjem čustveno-socialnih prvin v pravljíce nadaljevala Kristina Brenk.

2.2 Belo-modra knjižnica (1927–1941)

Katja Mihurko Poniž v prispevku *Knjige slovenskih pisateljic pri založbi Belo-modra knjižnica* (2004) predstavlja delovanje ženske založbe v letih 1927–1941 in izdajo knjig slovenskih pisateljic, med njimi tudi mladinskih, Ljube Prenner in Marijane Kokalj Željeznov, ter pesnic Vide Jeraj, Zofke Kveder idr. Treba je omeniti tudi Marjo Boršnik, prvo slovensko literarno zgodovinarico, ki je začetnica preučevanja mladinske literature in ki se je posebej posvečala slovenskim pisateljicam in pesnicam ter za omenjeno založbo uredila izbrano delo Vide Jeraj in Zofke Kveder (Blažič 2021: 267–270).

2.3 Pravljične ure (1931)

V času med dvema svetovnima vojnama so začeli prirejati prve pravljíčne ure za otroke, kot so Slovenska pisateljica pripoveduje, in pravljíčne ure v modrem salonu Hotela Union. Napoved dogodka ponazarjata naslednja zapisa:

Pripovedovalke pravljič že same jamčijo, da bo mladina deležna res biserov naše ali svetovne pravljíčne literature. Recitatorice bodo večinoma naše umetnice ali pisateljice.⁴

V četrtek na rojstni dan Nj. Vel. Kralja Aleksandra bo povedla mladino v fantastično deželo pravljič gdč. Maša Slavčeva, članica drame.⁵

Prvi pravljíčni večer je bil 17. 12. 1931. Ustanoviteljica je bila Minka Krofta s skupino intelektualk, ki so pripovedovale pravljíce. Model pripovedovanja pravljič v »damski sobi« se je navezoval na model salonskega pripovedovanja pravljič romanskih precioz (*préciosité*) in germanskih kavčnih krožkov (*Kaffeezirkel*).

2.4 Slovenska pisateljica pripoveduje (1932)

Telovadno-kulturno društvo Atena iz Ljubljane je v dvorani Delavske zbornice prirejalo pripovedovalske večere Slovenska pisateljica pripoveduje, na katerih so sodelovale pisateljice iz kroga založbe Belo-modra knjižnica: Dora Gruden, Marija Jezernik, Manica Koman, Marijana Kokalj Željeznov, Marija Grošelj in Ruža Lucija Petelin. Prvi tak večer je bil 12. 5. 1932. Že iz samega

4 Zgodovinski arhiv Ljubljana. Arhivsko gradivo II. državna realna gimnazija v Ljubljani, št. 1823. V Ljubljani, dne 16. 12. 1931.

5 Zgodovinski arhiv Ljubljana. Arhivsko gradivo II. državna realna gimnazija v Ljubljani, št. 398. V Ljubljani, dne 12. 5. 1932.

poimenovanja dogodka je razvidna sinteza prvega (pisateljice) in drugega (pripovedovalke) modela pravljicarstva. To je bil čas, ko so svoja dela objavljale pravljicarke Ljudmila Prunk in Marica Gregorič Stepančič (*Pravljice*, 1913), Manica Komac (*Narodne pravljice in legende*, 1923), Elza Lešnik (*Šumi, šumi Drava*, 1925), Marija Wirgler Jezernik (*Tri pravljice*, 1927), Kristina Brenk, roj. Vrhovec (*Deklica iz vresja*, 1932/33, *lvje*, 1936/37), Lea Fatur (*Razne povesti*, 1912, *Pravljice in pripovedke*, 1941), Angela Golobič (*Zvonček sreče*, 1941), Manica Koman (*Narodne pravljice in legende*, 1923, *Teta s cekarjem*, 1938), Marjana Grasselli Prosenc s psevdonimom Anka Nikolčič (*Pravljice o Gralu*, 1927), Sonja Sever (*Čevljarček Palček in druge pravljice*, 1938) in Ilka Vašte (*Pravljice*, 1921). V obdobju od 1918 do 1941⁶ so se pojavili tudi prvi literarnozgodovinski prispevki o pravljicah. Prvi prispevek je napisala Marja Boršnik (*Pravljice*, 1932), nato pa Zlata Pirnat Cognard podrobno *Bibliografijo del slovenskih pisateljic do konca 1935* (1935) s posebnim poudarkom na pravljicah (Blažič 2016: 108–120). Poglobljeno študijo z naslovom *Pravljica. Primerjalna studija* je napisala tudi Eda Stadler (1939).

3 Tretje obdobje 1945–1991

Obdobje po drugi svetovni vojni je prineslo olajšanje in povsod po Evropi so začeli ustanavljati knjižnice za otroke,⁷ prirejati pravljичne ure (Šircelj, Kobe, Gerlovič 1972) in podeljevati mednarodne nagrade (IBBY H. C. Andersen, 1956–). V obdobju 1918–1941 je bil poudarek na knjižni vzgoji, v obdobju 1945–1991 pa na knjižnični vzgoji in nato v obdobju 1991–2004 na književnosti, ki je po letu 2004 postala pretežno komercialna dejavnost.

3.1 Tina Wajtawa (1900–1984)

Zanimanje za pripovedovanje pravljic, posebej rezijanskih, je spodbudil etnolog in etnograf Milko Matičetov, ki je v šestdesetih letih 20. stoletja odkril izvrstno rezijansko pravljīčarko in pripovedovalko Tino Wajtawo. S svojimi pravljicami, ki so v primerjavi s slovenskimi ohranile globino in širino oziroma večpomenskost in večnaslovniškost, se navezuje na model ljudske pravljice in hkrati oddaljuje od njega. Njene pravljice so kompleksne, navezujejo se na indoevropske in antične slepe motive (npr. motiv priklanjajočega se drevesa), ki jih je inovativno prenavljala, vsebujejo pa seveda tudi germanske, romanske in rezijanske ter avtorske prvine. Milko Matičetov je zbral in zapisal več kot 400 pravljic Tine Wajtawe, nekatere od njih je objavil v znani zbirki *Zverinice iz Rezije* (1973, 2005). Pravljice imajo posebej živalski pravljīčni literarni lik, ponatis zbirke iz leta 2010 ima dodane tudi številke tipnega indeksa ATU.

4 Četrto obdobje (1991–)

V obdobje po letu 1991 in do danes uvrščamo sodobno pravljīčarko Svetlano Makarovič. Med njenimi reprezentativnimi deli moramo omeniti vsaj dvojezično antologijo *Svetlanine pravljice* (2008, *Svetlana's Fairytales*) z ilustracijami Alenke Sottler in antologijo pravljic *Zlata mačja preja*

6 Avtorici članka pripravljata monografijo *Slovenske pravljīčarke*, 1918–1941, ki bo podrobno obravnavala vse omenjene pravljīčarke v tem obdobju in bo predvidoma izšla leta 2022.

7 Več o konceptu ustanavljanja knjižnic za otroke (Internationale Jugendbibliothek, 1949) na povezavi <https://www.ijb.de/home>.

(2014) ter antologijo njenih izbranih 277 pesmi z naslovom *Pesmi muce potovke* (2019), ki jo je uredil Žiga Kosec. To obdobje vidno sooblikuje tudi ustvarjalka Anja Štefan, ki piše pesmi in avtorske kratke sodobne pravljice za otroke ter prireja rezijanske in druge pravljice.

4.1 Svetlana Makarovič (1939–)

Svetlana Makarovič je zelo produktivna avtorica, ki je za otroke in mladino začela objavljati po letu 1970, vendar vse do danes ostaja na samem vrhu med ustvarjalkami. Kot ustvarjalka v najširšem pomenu besede, je namreč dramatičarka, igralka, ilustratorka, pesnica, pevka šansonov, pravljičarka, prevajalka, režiserka, je hkrati tudi najbolj prevajana slovenska ustvarjalka. Na podlagi kriterijev za kanonska besedila Bettine Kümmerling Meibauer (2004) lahko trdimo, da sodijo pravljice Svetlane Makarovič na področje sodobne klasike, saj je zanje značilna inovativnost, večpomenskost in večnaslovniškost. Za njena mladinska dela so značilni izumljanje novih pravljičnih oseb, novih imen, besed in pomenskih zvez, neposrednost v pripovedovanju, hudomušnost, ironija, pritajen humor, iskrivi pesniški vložki in pomirjujoč razplet po napeti pripovedi. Njena neusahljiva domišljija se izraža v izjemno sočni govorici, doživljanje lepega izhaja iz vedrine in otroškega optimizma. Ustvarja kratke sodobne pravljice z živalskimi liki in tudi t. i. baladne pravljice, ki temeljijo na mitskem izročilu (*Katalena*, *Rdeče jabolko*, *Sneguročka* idr.).

4.2 Anja Štefan (1969–)

Sodobna ustvarjalka – pravljičarka in pripovedovalka – Anja Štefan je svojo pot začela z revijalnimi objavami v revijah *Ciciban* (od 1994), *Cicido* (od 1998) in tudi v zamejski reviji *Galeb* (od 1994) idr. Za njeno ustvarjanje je značilno pripovedovanje ter pisanje pravljič, ljudskih in avtorskih, in priredb ljudskih pravljič, tudi rezijanskih, ki jih je zapisal Milko Matičetov. Med njenimi najbolj znanimi pravljičami lahko omenimo *Melje, melje mlinček* (1999), *Lonček na pike* (2008) in *Drobntine iz Mišje doline* (2017). Anja Štefan je tudi začetnica pripovedovalskega festivala Pravljičice danes – dogodek je bil sprva namenjen predvsem otrokom, pozneje pa se je razširil tudi med odraslimi poslušalci.

Viri in literatura

- BEDENK, Kasilda, BLAŽIČ, Milena Mileva, 2019: Primerjalna analiza pravljič in pravljičark s poudarkom na Tini Vajtawi, rožici iz Rezije. Matej Šekli, Lidija Rezonničnik (ur.): *Slovenski jezik in njegovi sosede*. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 29. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 376–386.
- BEDENK, Kasilda, BLAŽIČ, Milena Mileva, 2020: Primerjalna analiza pravljič Hermynie zur Mühlen in Ilke Vašte/Comparative analysis of fairy tales of Hermynia zur Mühler and Ilka Vašte. Jožica Jožef-Beg (ur.): *Mednarodni znanstveni simpozij Večnaslovniška odprtost pravljič: zbornik povzetkov*. Novo mesto: Slavistično društvo Dolenjske in Bele krajine. 15–16.
- BLAŽIČ, Milena Mileva, 2016: Izvirnost v besedilih Svetlane Makarovič. Milena Mileva Blažič: *Mladinski klasiki*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. 144–158. <http://www.dlib.si>
- BLAŽIČ, Milena Mileva, 2017: Folktale's intertextuality in Svetlana Makarovič's Svetlana' fairy tales. Marjetka Golež Kaučič (ur.): *What to do with folklore? New perspectives on folklore research*. Trier: Wissenschaftlicher.
- BLAŽIČ, Milena Mileva, 2018: Kosovelov rokopisni prevod Andersenovih pravljič. Urška Perenič, Aleksander Bjelčević (ur.): *Starejši mediji slovenske književnosti: rokopisi in tiski*. *Obdobja* 37. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 73–79.
- BLAŽIČ, Milena Mileva, 2019: Medkulturnost v pravljičah Dorotheae Viehmann, Laure Gonzenbach in Tine Vajtove ob primeru pravljič o začarani nevesti (ATU 402). *Studia mythologica Slavica* 22. 163–173.

- BLAŽIČ, Milena Mileva, 2021: Vloga Filozofske fakultete pri razvijanju mladinske književnosti 1919–2019. Katja Mahnič idr. (ur.): *Vloga humanistike in družboslovja v 21. stoletju. 100 let FF UL, 1919–2019*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 267–270.
- BLAŽIČ, Milena Mileva, BEDENK, Kasilda, 2019: Govorjeni jezik v pravljicah: na primeru rezijanske pravljicarke Tine Wajtawe. Hotimir Tivadar (ur.): *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest. Obdobja* 38. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 279–287.
- BLAŽIČ, Milena Mileva, ZIMMERMANN, Angelika, 2020: Comparative analysis of memoirs of H. Kottanner and E. Jelovšek with S. Žižek's article. *Social'nye i gumanitarnye nauki: teorià i praktika* l. 20–33.
- COGNARD, Zlata, 1936: *Bibliografija del slovenskih pisateljic do konca 1935*. Ljubljana: Udruženje univerzitetni obrazovanih žena u Jugoslaviji. <http://www.dlib.si>
- ERJAVEC, Fran, FLERE, Pavel, 1926: Luiza Pesjakova. *Starejše pesnice in pisateljice: zbrani spisi za mladino*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- HAASE, Donald, 2004: Feminist Fairy-Tale Scholarship. Donald Haase: *Fairy tales and feminism: new approaches*. Detroit, Michigan: Wayne State University Press. 1–36.
- IRSCL, 2019: *International Research Society for Children's Literature*. <http://www.irscl.com/>
- KOSOVEL, Srečko, KOMELJ, Miklavž (ur., avtor dodatnega besedila), 2019: *Vsem naj bom neznan: neobjavljeni del za-puščine*. 2 zv. faks. Novo mesto: Goga.
- KÜMMERLING MEIBAUER, Bettina, 2004: *Klassiker der Kinder- und Jugendliteratur: ein internationales Lexikon*. Stuttgart, Weimar: J. B. Metzler.
- LÜTHI, Max, 2011: *Evropska pravljica: forma in narava*. Ljubljana: Sophia
- MIHURKO PONIŽ, Katja, 2004: Knjige slovenskih pisateljic pri založbi Belo-modra knjižnica. *Jezik in slovstvo* XLIX/1. 29–41.
- MUŠIČ, Janez, 1986: *Sila spomina: dr. France Prešeren v spominih svojih sodobnikov*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- SHAWN, Jarvis C., BLACKWELL, Jeannine, 2001: *The queen's mirror: fairy tales by German women, 1780–1900*. Lincoln, London: University of Nebraska Press.
- STADLER, Eda, 1939: Pravljica: primerjalna studija. *Etnolog, glasnik etnografskega muzeja v Ljubljani* 12. 42–73.
- ŠIRCELJ, Martina, KOBE, Marjana, GERLOVIČ, Alenka, 1972: *Ura pravljic*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- UTHER, Hans-Jörg, 2004: *The types of international folktales: a classification and bibliography: based on the system of Antti Aarne and Stith Thompson (Vol. 1)*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia, Academia Scientiarum Fennica.